

Темелни права

Постигнат е ограничен напредок во областа на **основните права**. (Види и под *Политички критериуми и Поглавје 19: Социјална политика и вработување*.)

Во 2009 година, Народниот правобранител примил 3,632 претставки, што претставува зголемување од 20 %. Прекршувања биле утврдени во 30 % од случаите. Најголем дел од прекршоците се од областа на имотни права (20 %), по што следат работни односи (12 %, при што повеќето од нив доаѓаат од државните службеници од одделенијата на локална самоуправа како последица од локалните избори); судство (9.6 %) и прекршување на правата на потрошувачите (8.7 %). Одговорот на надлежните институции за препораките на Народниот правобранител се намали на 71% во споредба со 84.4% во 2008 година. Второстепените комисии на Владата повторно најмалку реагираа на упатствата на Народниот правобранител, проследени од Министерството за внатрешни работи, особено за одделенијата за гранична контрола и миграција, како и за статусот на правата на граѓаните.

Што се однесува на **забраната на тортура и нечовечно или понижувачко постапување или казнување**, постигнат е напредок во долгорочното планирање за конструкција и реставрација на затвори. Стратешките планови треба да претрпат соодветна давање приоритети и рамнотежа помеѓу краткорочните, среднорочните и долгорочните мерки. Условите во некои затвори остануваат сериозно загрижувачки. Наодите за малтретирање сè уште не се истражуваат и гонат доволно. Недостатокот од буџетски ресурси го загрози правилното функционирање на нововоспоставеното одделение на Народниот правобранител за спречување на тортурата.

Во однос на **почитувањето на приватниот и семејниот живот**, Дирекцијата за заштита на личните податоци продолжи да работи задоволително. Донесени се измени на законот за заштита на лични податоци со цел да се зајакне положбата на Дирекцијата и со цел да се подобри спроведувањето на законот. Во тек се активности за градење на капацитети. Сепак, Дирекцијата доби намалена распределба на буџетот. Исто така, во законот нема упатување кон каква било форма на судска интервенција.

Беше забележан одреден напредок во областа на **слободата на мислење, совест и религија**. Според Законот за правниот статус на црквите, верските заедници и верските групи, беше завршена регистрацијата за 27 верски субјекти, без барања во постапка.

Во врска со **слободата на изразување, вклучително и слободата и плурализмот на медиумите**, законската медиумска политичка рамка е задоволителна, но нејзиното спроведување е нерамномерно. Собирањето на надоместокот за дозвола за гледање почна да се подобрува, но соодветното финансирање на јавниот радиодифузен медиум и Советот за радиодифузија треба да се зајакне. Заложбите на печатените медиуми сè уште се строго концентрирани, а правилата за концентрација и транспарентност треба да бидат целосно применети во аудио-визуелните медиуми. Бројот на давачки за клевета и закана на новинари е дуплиран и медиумите и понатаму се предмет на политичко и економско влијание. (Види и *Поглавје 10*).

Забележан е дополнителен напредок во областа **слобода на здружување, вклучително и правото за формирање на политички партии и правото на основање синдикати**, Процесот на регистрација кој се бара според изменетиот закон за работни односи беше завршен за 33 активни синдикати и здруженија на работодавци. Новиот донесен закон за граѓански здруженија и фондации овозможува пошироко спроведување на правото на здружување. Сепак, постои загриженост во однос на постапката за добивање на статус на организации за јавни придобивки.

Може да се забележи ограничен напредок во **постапувањето со социјално ранливи и лица со посебни потреби** и начелото на **недискриминација**. Беше донесена Националната стратегија за еднаквост на правата на луѓето со посебни потреби и продолжи процесот на деинституционализација. Сепак, пристапот до здравствената и посебната заштита и социјалната интеграција на луѓето со посебни потреби и понатаму е ограничен. Постигнат е нееднаков напредок во областа на антидискриминацијата. Донесен е рамковен закон за антидискриминација, но законот ја исклучува „сексуалната ориентација“ како основа за дискриминација. Исто така, природата и надлежностите на телото за еднаквост не ги исполнува начелата од Париз и законот не е целосно усогласен со *acquis*. Комисијата за заштита од дискриминација е составена од само 7 члена и нема секретаријат. Треба да се гарантира независно извршување на задачите од Комисијата.

Постигнат е мал напредок во врска со **правото на образование**. Бројот на учениците кои се запишаа во средните училишта е зголемен; сепак, има голем број на отсуства помеѓу учениците, како и отпишувања. Отпишувањата се повисоки пред завршувањето на основното образование. Писменоста е на ниско ниво со значителен број на ученици во селата кои имаат ниски стандарди во читање и најмногу 50% од населението го завршува основното образование. Инвестирани се големи финансиски средства во образовната инфраструктура; сепак, високите регионални разлики сè уште се присутни во пристапот кон образованието.

Гарантирањето на **правото на имот** дополнително се обезбедува со основањето на катастарот за повеќе од 97.5% од територијата на земјата. Сепак, целосното негово почитување е спречено со предолгиот процес на реституција на имотот кој е конфискуван во текот на социјалистичкиот период. Народниот правобранител откри неоправдани доцнења во неколку постапки за реституција на имот. Измените на законот за денационализација, кој е во сила од јуни, предвидува надоместок, наместо враќање на имотот во случаи кога постапката траела подолго и се појавиле правни и фактички проблеми. Изменетиот закон предвидува жалбена постапка до Управниот суд.

Забележан е одреден ограничен напредок во **родовата еднаквост и правата на жените**. Се спроведува Законот за еднакви можности помеѓу мажите и жените. Назначен е медијатор за постапување по жалби и нејзиниот мандат и јавна кампања се во фаза на подготовка. Подобрено е задолжителното годишно известување. Учеството на жените во политиката останува ограничено на локално ниво. Спроведени се неколку дејства во врска со жените-роми, додека ништо не е направено за да се посвети внимание на правата на жените во руралните области. Продолжи спроведувањето на Стратегијата за борба против семејното насилство за периодот 2008-2011 год., иако националното координативно тело има слаби мониторинг капацитети.

Во врска со **правата на децата**, изменет е законот за заштита на децата. Развиен е Акциски план за спроведување на законот за малолетничка правда, кој го опфаќа периодот 2010-2012 год. Сепак, стандардите и протоколите за спроведување на законот за малолетничка правда не сè уште во сила и механизмите за следење на нивното спроведување не се применуваат. Одредбите на меѓународните инструменти и обврски и понатаму не се применуваат во голема мера. Конвенцијата на Советот на Европа за заштита на децата од сексуално искористување и сексуална злоупотреба сè уште не е ратификувана. Бројот на пријавените случаи за физичка и сексуална злоупотреба се зголеми, но неговата вистинска големина останува непозната. Децата со посебни потреби, децата бездомници и децата од маргинализираните заедници остануваат најранливи групи.

Во однос на *слободата и сигурноста и правото на фер судење*, во декември е донесен законот за правна помош во сите судски и управни постапки. Неговата примена започна во јули, освен неколку одредби кои ќе применуваат по 1 јануари 2012 год. и уште неколку по пристапувањето на земјата во ЕУ. Потребни се дополнителни напори за зајакнување на системот за заштита на сведоци.

Постигнат е мал напредок во однос на *малцинските права и културните права*. Законодавната рамка за заштита на немнозинските заедници е во сила, но нејзината ефикасна примена треба да се обезбеди, заедно со целосно почитување на духот на Охридскиот рамковен договор. Постигнат е одреден напредок во примената на Стратегијата за правична застапеност на немнозинските заедници во јавниот сектор. Сепак, помалите заедници, особено Ромите и Турците, остануваат обесправени. Спроведувањето на Стратегијата за Ромите и четирите акциски планови на Декадата за инклузија на Ромите и понатаму доцни како резултат на недоволните буџетски средства и несоодветниот институционален капацитет. Потребни се понатамошни напори за да се подобри пристапот на Ромите до документите за идентификација.

Не е постигнат посебен развој во врска со **правата на граѓаните на ЕУ**.

Постигнат е ограничен напредок во заштитата на основните права. Додека законодавната рамка опсежно се спроведува, не се преземени одржливи напори за нејзино спроведување. Останува уште многу да се направи за унапредување и заштита на човековите права. Ограниченото финансирање го спречува основањето, вработувањето на кадри и работењето на институциите. Ситуацијата е уште повеќе сериозна на локално ниво. Во оваа област, земјата е умерено напредната.

Заклучок

Постигнат е ограничен напредок во реформата на судството и во заштитата на основните права и одреден напредок во решавањето на корупцијата. Подобрено е управувањето со буџетот на судовите и заостанатите случаи во судовите се намалени до одреден степен. Сепак, отсуството на сеопфатен план за управување со човечки ресурси доведе до ослабување на Академијата за обука на судии и јавни обвинители, како главен извор на вработување во судството. Потребни се понатамошни напори за да се обезбеди независност и непристрасност на судството преку правилното функционирање на Судскиот совет и Советот на јавни обвинители. Недостатокот од сигурни и доследни податоци за судските случаи го попречува темелното оценување на вистинските влијанија на реформата во судството и дефиницијата на дополнителните стратегии.

Треба да се да се дополни евиденцијата за следење на случаите со корупција од висок степен. Подготовката на влегувањето во сила на одредбите од новиот Кривичен законик, како оние за незаконско богатење, беше недоволна. Новото законодавство за судир на интереси и финансирање на политичките партии досега не покажа резултати. Изјавите за имот не се правилно и суштински проверени и изјавите за интереси не се проверуваат воопшто. Во врска со основните права, додека законодавната рамка опсежно се применува, потребни се дополнителни напори за нејзина примена. Останува уште многу да се направи за унапредување и заштита на човековите права.

Општо земено, земјата е умерено напредната.